

Innhald

1	Innleiing	5	5	Verksemda i Noregs Bank i 2003	33
1.1	Oversikt over meldinga.....	5	5.1	Årsmeldinga for 2003.....	33
2	Finansiell stabilitet	6	5.1.1	Leing og administrasjon	33
2.1	Innleiing.....	6	5.1.2	Nærmare om verksemda til Noregs Bank i 2003.....	35
2.2	Utviklinga på finansmarknaden	6	5.2	Utøvinga av pengepolitikken i 2003	42
2.2.1	Bankane	6	5.2.1	Innleiing	42
2.2.2	Forsikringsselskap og pensjonskasser	8	5.2.2	Retningslinjene for pengepolitikken ...	42
2.2.3	Finansieringsforetak	10	5.2.3	Noregs Banks vurderingar av utøvinga av pengepolitikken i 2003	43
2.2.4	Verdipapirhandel	11	5.2.4	Vurderingar frå andre	52
2.3	Strukturen i den norske finansmarknaden	11	5.2.5	Departementet sine vurderingar	55
2.4	Marknadsrisiko	12	5.3	Rekneskap og budsjett for 2003.....	59
2.5	Kredittrisiko	12	5.3.1	Balansen 31. desember 2003.....	59
2.5.1	Kredittrisiko ved lån til hushalda.....	12	5.3.2	Resultatrekneskapen for 2003.....	60
2.5.2	Kredittrisiko ved lån til ikkje-finansielle foretak	14	6	Verksemda til Kredittilsynet i 2003	63
2.6	Likviditetsrisiko	14	7	Verksemda til Folketrygdfondet i 2003	65
2.7	Risiko i betalingssystema	17	7.1	Innleiing	65
2.8	Avsluttande merknader	17	7.2	Styre og administrasjon	65
3	Registrering av fripolisar og pensjonskapitalbevis i eit fripoliseregister	19	7.3	Reglar for plasseringsverksemda	65
3.1	Innleiing.....	19	7.4	Balansen til Folketrygdfondet i 2003.....	66
3.2	Tidlegare vurderingar	19	7.5	Resultatet til Folketrygdfondet i 2003.....	67
3.3	Nærmare om forslaget frå arbeidsgruppa til forskrift om eit fripoliseregister	20	8	Verksemda til Det internasjonale valutafondet (IMF)	68
3.3.1	Bakgrunn for arbeidsgruppa	20	8.1	Innleiing	68
3.3.2	Vurderingar og forslag frå arbeidsgruppa	20	8.2	Organiseringa av IMF.....	68
3.4	Høyring.....	22	8.2.1	Organa i IMF	68
3.4.1	Merknader frå høyringsinstansane	22	8.2.2	Norsk og nordisk-baltisk samordning	68
3.5	Departementet si vurdering	24	8.3	Oppgåvene til IMF	69
4	Regelverksutvikling og forvaltningssaker på finansmarknadsområdet	25	8.3.1	Økonomisk overvaking	69
4.1	Regelverksutvikling.....	25	8.3.2	Førebygging og handtering av kriser.....	70
4.1.1	Bank- og finansieringsverksemd	25	8.3.3	Utlån og kondisjonalitetskrav	71
4.1.2	Forsikringsverksemd og pensjonsordningar	26	8.3.4	Utviklinga i kriselanda og IMF's rolle	72
4.1.3	Verdipapirhandel.....	27	8.3.5	Teknisk assistanse	73
4.1.4	Rekneskap og revisjon	28	8.3.6	IMF's arbeid i låginntektsland.....	73
4.1.5	Anna.....	29	8.4	Ressursar	75
4.1.6	Særleg om fastsetjinga av forseinkingsrentesatsen.....	29	8.4.1	Tilgangen på finansielle ressursar.....	75
4.2	Oversikt over viktige forvaltningssaker	29	8.4.2	Bruken av ressursane	76
			8.5	Evaluering av verksemda til IMF	76
			8.6	Særskilde forhold som gjeld Noreg	76

8.6.1	Deltaking i PRGF.....	76
8.6.2	Artikkel IV-konsultasjon	76

Vedlegg

1	Saker behandla av Finansdepartementet i 2003 etter finansieringsverksemdslova, forsikringsverksemdslova, banklovene og enkelte andre lover	78
---	--	----

DET KONGELEGE
FINANSDEPARTEMENT

St.meld. nr. 37

(2003–2004)

Kredittmeldinga 2003

*Tilråding frå Finansdepartementet av 7. mai 2004,
godkjend i statsråd same dagen.
(Regjeringa Bondevik II)*

1 Innleiing

1.1 Oversikt over meldinga

Finansdepartementet legg med dette fram Kredittmeldinga 2003.

I kapittel 2 blir det gitt generell informasjon om finansinstitusjonane og om utviklinga i finansmarknaden. Vidare omtalar ein i kapitlet den finansielle stabiliteten. I kapittel 3 blir oppretting av eit fripoliseregister omtala. Kapittel 4 handlar om hovudtrekka i regelverksutviklinga og dei viktigaste enkeltsakene som departementet og Kredittilsynet behandla på finansmarknadsområdet frå 1. juni 2003 fram til 31. desember 2003. Kapittel 5 omtalar verksemda til Noregs Bank i 2003 og inneheld mellom anna ei vurdering av utøvinga av pengepolitikken. Omtalen av verksemda til

Noregs Bank er pålagt ved lov, jf. sentralbanklova § 30. Kapittel 6 inneheld ein omtale av verksemda til Kredittilsynet i 2003. Omtalen i kapittel 5 og 6 byggjer i stor grad på årsmeldingane frå institusjonane. Kapittel 7 tek opp verksemda til Folketrygdfondet i 2003, og kapittel 8 omtalar verksemda til Det internasjonale valutafondet (IMF).

Sjølv om meldinga gjeld for år 2003, er omtalen på nokre punkt utvida til også å ta med utviklinga i første del av 2004. Årsmeldingane frå Noregs Bank, Kredittilsynet og Folketrygdfondet for 2003 følgjer som utrykte vedlegg til meldinga. Tidlegare år har Kredittmeldinga blitt lagd fram i september/oktober. Frå og med i år blir meldinga lagd fram tidlegare slik at ho blir meir dagsaktuell når ho blir presentert.

2 Finansiell stabilitet

2.1 Innleiing

Styresmaktene sitt arbeid med finansiell stabilitet er delt mellom Finansdepartementet, Kredittilsynet og Noregs Bank. Finansdepartementet arbeider særleg med rammevilkåra, Kredittilsynet fører tilsyn med aktørane i den finansielle sektoren, mens Noregs Bank skal medverke til robuste og effektive betalingssystem og finansmarknader. Både nasjonale styresmakter og internasjonale organ er involverte i arbeidet med å sikre finansiell stabilitet, og internasjonalt samarbeid på området har blitt utvida. Det internasjonale valutafondet (IMF) er ein sentral aktør i det internasjonale arbeidet. Verksemda til IMF blir omtala nærmare i kapittel 8.

Første del av dette kapitlet skildrar utviklinga i finansmarknadene den siste tida. Vidare blir strukturen i den norske finansmarknaden omtala. Seinare i kapitlet blir det gjort nærmare greie for ulike risikofaktorar, som marknadsrisiko, kredittisiko, likviditetsrisiko og risiko i betalingssystema. Avslutningsvis kjem ei kort oppsummering av hovudtrekka og ein skilde av departementet sine merknader. Kapitlet inneheld og to boksar med omtale av nye retningslinjer for kapitaldekningsregelverket. Talmaterialet og bakgrunnsinformasjonen til kapitlet er i stor grad henta frå rapportar og publikasjonar frå Noregs Bank og Kredittilsynet, mellom anna rapportane frå Noregs Bank om finansiell stabilitet og rapportane frå Kredittilsynet om finansinstitusjonar og rapporten *Tilstanden i Finansmarkedet 2003*.

Finansiell stabilitet inneber mellom anna at det finansielle systemet oppfyller viktige funksjonar i samfunnet – som kredittallokering, betalingsformidling og prising av finansielle aktiva. Vidare inneber finansiell stabilitet at aktørane har tillit til at systemet fungerer, og at finansielle avtalar blir gjorde opp på rettmessig vis. Eit stabilt og velfungerande finansielt system legg såleis grunnlaget for ulike spare- og investeringsalternativ, mellom anna realinvesteringar som er finansierte med eigenkapital og gjeld, og omfordeling av risiko mellom ulike aktørar. Nokre av dei sentrale samanhengane i det finansielle systemet, og kor-

leis desse verkar inn på den finansielle stabiliteten innanlands, er skildra i første del av kapitlet om finansiell stabilitet i St.meld. nr. 7 (2003–2004) Kredittmeldinga 2002.

2.2 Utviklinga på finansmarknaden

Bankane oppnådde eit betre resultat i 2003 enn året før, men resultatet var likevel svakare enn i 2001. Låge tap på utlån, spesielt i andre halvår, og auka inntekter knytte til oppgangen i verdipapirmarknaden medverka til betringa i resultatet samanlikna med 2002. Resultata i forsikring speglar utviklinga i verdipapirmarknadene. Oppgangen i marknadene har ført til betring i resultatata til selskapa i 2003 samanlikna med 2002. For livsforsikringsselskapa avgrensa likevel låg aksjedel i balansen ved inngangen til 2003 utslaga av den sterke oppgangen i aksjemarknaden på resultat og bufferkapital. Rekneskapane til skadeforsikringsselskapa viste betring i forhold til 2002. Betringa kjem i første rekkje som følgje av ein markert auke i inntekter frå verdipapir, men også auka premieinntekter medverka til betra lønnsemd etter at dei tekniske rekneskapane til selskapa har vore svake i fleire år.

2.2.1 Bankane

Bankane hadde i 2003 samla ei betring i resultatata i forhold til året før, særleg som følgje av den positive utviklinga i verdipapirmarknaden. Det samla resultatet før skatt for alle norske bankar (15 forretningsbankar og 128 sparebankar) blei 12,4 milliardar kroner i 2003. Resultat før skatt auka samla med 4,1 milliardar frå året før, ein auke på nær 50 prosent. Målt i høve til gjennomsnittleg forvalta kapital utgjorde resultatet 0,80 prosent, mot 0,58 prosent eitt år tilbake. Ni bankar hadde underskot i rekneskapane sine i 2003, av desse var sju forretningsbankar og to sparebankar.

Avkastninga på gjennomsnittleg eigarkapital¹

¹ Avkastning på gjennomsnittleg eigarkapital = resultat/((IB eigarkapital + UB eigarkapital)/2)

auka frå 6 prosent i 2002 til i underkant av 10 prosent i 2003. Rentenedgangen i 2003 førte til press på rentemarginane til bankane. Dette førte til reduksjon i bankane sine netto renteinntekter², som i høve til gjennomsnittleg forvalta kapital låg på eit historisk lågt nivå i 2003. Andre inntekter auka samstundes monaleg. Det var særleg netto kursgevinstar frå verdipapir og valuta som auka som følgje av ei positiv utvikling i verdipapirmarknaden. Lågare tap på utlån i andre halvår førte til at samla tap på utlån i 2003 var lågare enn i 2002. Ein stor del av tapa i 2003 var knytte til fiskeoppdrett. Tapsavsetningane til bankane blei reduserte med 2 prosent siste år, særleg som følgje av reduksjon i siste kvartal.

Bankane sine brutto utlån til kundar auka samla med 7 prosent frå 2002 til 2003. Innskot frå kundar auka med 2,9 prosent i same periode. Utlånsveksten har dermed i liten grad blitt finansiert gjennom innskot.

Behaldninga av misleghaldne lån fall med 5 prosent frå utgangen av 2002 til utgangen av 2003 for bankane samla, og utgjorde ved utgangen av 2003 1,7 prosent av bankane sine utlån til kundar. Behaldninga av misleghaldne lån fall særleg i fjerde kvartal 2003.

Total kapitaldekning for alle bankane under eitt auka med 0,2 prosentpoeng til 12,4 prosent frå 2002 til 2003, mens kjernekapitaldekninga auka med 0,1 prosentpoeng til 9,7 prosent i same periode.

I den vidare omtalen blir det skilt mellom tre ulike bankgrupper, dei tre største bankane (Den norske Bank der Nordlandsbanken er inkludert som eit heilått dotterselskap, Nordea Bank Norge

og Gjensidige NOR Sparebank), dei resterande sparebankane (sparebankar utanom Gjensidige NOR Sparebank) og dei resterande forretningsbankane (forretningsbankar utanom Den norske Bank og Nordea Bank Norge).

Resultat før skatt i dei tre største bankane blei 6,9 milliardar kroner i 2003, ein auke på 1,1 milliardar kroner samanlikna med 2002. Målt i høve til gjennomsnittleg forvalta kapital utgjorde resultatet 0,74 prosent. Trass i at dei tre største bankane hadde ein monaleg reduksjon i netto renteinntekter i høve til forvalta kapital, førte auke i andre inntekter og reduksjon i kostnader til betring i resultat før tap på utlån. Samla tap i gruppa auka i 2003, men blei lågare i prosent av forvaltningskapitalen enn i 2002. Det var stor skilnad mellom dei tre største bankane både når det gjeld resultat og tap på utlån.

Resterande sparebankar fekk ei dobling av resultatet før skatt samanlikna med året før. Resultat før skatt blei 5,1 milliardar kroner i 2003, mot 2,5 milliardar kroner i 2002. Betringa i resultat i gruppa har samanheng med underskotet i SpareBank 1 Gruppen i 2002, som drog resultatata i eigarbankane ned. Netto renteinntekter målt i høve til forvalta kapital blei redusert i dei resterande sparebankane, men låg på eit høgre nivå enn i andre bankgrupper. Auka inntekter frå verdipapir og tap på utlån medverka til auken i resultatet.

For resterande forretningsbankar blei resultat før skatt betra med 460 millionar kroner samanlikna med 2002, men resultatet var likevel relativt svakt. Resultat før skatt blei 398 millionar kroner i 2003, som utgjorde 0,28 prosent av gjennomsnittleg forvalta kapital. Lågare tap på utlån i forhold til 2002 betra resultatata. I 2002 var tapa i dei resterande forretningsbankane sterkt påverka av Finance Credit-saka. Bankane i denne

² Netto renteinntekter er differansen mellom renteinntekter og rentekostnader

Tabell 2.1 Resultatpostar i prosent av gjennomsnittleg forvalta kapital

	3 største		Resterande forretningsbankar		Resterande sparebankar	
	2003	2002	2003	2002	2003	2002
Netto renteinntekter	1,76	1,99	1,58	1,78	2,54	2,71
Andre inntekter	0,96	0,86	1,00	0,84	0,74	0,27
- av dette netto kursgevinstar	0,25	0,21	0,11	-0,01	0,18	-0,16
Andre kostnader	1,57	1,72	1,82	1,81	1,77	1,83
- av dette lønn og adm. kostnader	1,29	1,36	1,35	1,38	1,40	1,43
Driftsresultat før tap	1,15	1,14	0,77	0,80	1,51	1,15
Bokførte tap på utlån	0,44	0,46	0,46	1,00	0,43	0,53
Gevinst/tap på verdipapir lang sikt/nedskrivningar	0,04	0,00	-0,03	0,16	0,00	-0,04
Resultat av ordinær drift før skatt	0,74	0,68	0,28	-0,04	0,81	0,39

Tabell 2.2 Balansepostar

	Tre største			Resterande forretningsbankar			Resterande sparebankar		
	Mrd. kr. 31.12.2003	Vekst i prosent		Mrd. kr. 31.12.2003	Vekst i prosent		Mrd. kr. 31.12.2003	Vekst i prosent	
		2003	2002		2003	2002		2003	2002
Forvalta kapital	938	7,6	7,2	143	1,4	5,6	486	8,4	9,1
Brutto utlån til kundar	673	7,5	4,5	91	-5,0	0,1	434	9,1	9,3
Innskot frå kundar	449	1,5	5,6	79	2,4	12,5	287	5,2	10,9

gruppa hadde i 2003 låge netto renteinntekter og høge kostnader i høve til forvalta kapital samanlikna med dei tre største bankane og gruppa av resterande sparebankar.

Avkastninga på gjennomsnittleg eigarkapital auka for alle grupper av bankar. Dei tre største bankane hadde ei avkastning på eigarkapitalen på 11,4 prosent, mens dei resterande forretningsbankane og dei resterande sparebankane hadde ei avkastning på eigarkapitalen på høvesvis 2,8 og 9,7 prosent.

Gruppa av resterande sparebankar hadde den sterkaste veksten i utlån, mens resterande forretningsbankar hadde reduksjon i utlånsvolum samanlikna med eitt år tilbake. Utlånsveksten i dei tre største bankane auka noko i høve til veksten i 2002.

Kjernekapitaldekninga til dei resterande sparebankane og dei resterande forretningsbankane blei betra med høvesvis 0,4 og 0,7 prosentpoeng gjennom 2003, mens kjernekapitaldekninga i dei tre største bankane blei svekt med 0,3 prosentpoeng. Dei tre største bankane hadde ei kjernekapitaldekning på 8,2 prosent ved utgangen av 2003. Dei resterande sparebankane og dei resterande forretningsbankane hadde ei kjernekapitaldekning på høvesvis 12,3 prosent og på 10,9 prosent på same tid.

2.2.2 Forsikringsselskap og pensjonskasser

Livsforsikringsselskapa investerer ein stor del av forvaltningskapitalen i aksjar og obligasjonar. Den positive utviklinga i aksjemarknaden i 2003 gav auka finansinntekter for livsforsikringsselskapa. Fall i innlandske renter har òg gitt livsforsikringsselskapa kursgevinstar på obligasjonane. På lengre sikt kan låge renter derimot gjere det vanskelegare for selskapa å innfri rentegarantien. Finansdepartementet har derfor med verknad frå 1. januar 2004 senka den høgaste lovlege grunnlags-

renta (den årlege rentegarantien) for framtidige innbetalingar frå 4 til 3 prosent.

Oppgangen i marknadene har ført til betring av resultatata til selskapa i 2003 samanlikna med 2002. Den verdijusterte kapitalavkastninga, som tek omsyn til verdiendringar på finansielle omløpsmidlar, låg i gjennomsnitt på 8,9 prosent i 2003, mot 1,9 prosent i 2002. Mens kapitalavkastninga viser avkastninga på dei finansielle eignelutene til selskapa, omfattar dei bokførte resultatata alle inntekter og kostnadselement. Resultat før tildeling til kundar og skatt var 10,9 milliardar kroner i 2003, mot eit negativt resultat på 2,4 milliardar kroner i 2002. I prosent av gjennomsnittleg forvalta kapital auka resultatet frå minus 0,6 prosent i 2002 til 2,5 prosent i 2003. Livsforsikringsselskapa hadde samla eit verdijustert resultat (inkluderer endringar i kursreguleringsfond) før tildeling til kundar og før skatt på 17,7 milliardar kroner i 2003. Dette utgjorde 4,1 prosent av forvalta kapital. I 2002 hadde selskapa eit verdijustert resultat på minus 3,5 milliardar kroner. For selskapa samla auka kursreguleringsfondet med 6,7 milliardar kroner i 2003.

Netto inntekter frå finansielle eigneluter var 36,6 milliardar kroner, mot 7,3 milliardar kroner året før. Betringa kjem mellom anna av at selskapa i 2002 hadde store tap knytte til sal av aksjar. I 2003 var desse tapa låge, samstundes var det ein klar auke i urealiserte kursgevinstar.

Dei samla premieinntektene til selskapa, korrigererte for effekten av flytting, viste ein auke på 12 prosent i 2003. Ved utgangen av 2003 hadde livsforsikringsselskapa ein samla forvalta kapital på 459 milliardar kroner, ein auke på 10,8 prosent sist år. Utviklinga i aksjemarknaden i 2002 gav ein monaleg reduksjon i livsforsikringsselskapa sin aksjedel. Aksjedelen har sidan auka, og beholdninga av aksjar som del av forvalta kapital utgjorde ved utgangen av 2003 12,0 prosent, mot 7,4 prosent eitt år tidlegare. Auken i aksjedelen

har først og fremst samanheng med verdiauke på behaldninga av aksjar. Ved utgangen av 2003 utgjorde utanlandske aksjar 67 prosent av omløps-aksjane til livsforsikringsselskapa.

Behaldninga av sertifikat og obligasjonar som blir haldne som omløpsmidlar, fall med 8,4 prosentpoeng i 2003, og utgjorde 29,2 prosent som del av forvalta kapital ved utgangen av 2003. Obligasjonar klassifiserte som «haldne til forfall» auka monaleg som del av forvalta kapital i 2002, og heldt fram med å auke i 2003. Ved utgangen av 2003 utgjorde obligasjonar haldne til forfall 36,2 prosent av forvalta kapital, mot 30,1 prosent eitt år tidlegare. Auken i delen av obligasjonane klassifiserte som «haldne til forfall», har samanheng med at selskapa har behov for sikre inntekter for å dekkje pliktene etter rentegarantien. Dette behovet har auka som følge av det generelle fallet i rentenivået.

Den positive utviklinga i verdipapirmarknadene i 2003 førte til auke i den samla bufferkapitalen til livsforsikringsselskapa. Bufferkapitalen gir uttrykk for selskapa si evne til å bere risiko, og er samansett av kjernekapital ut over kravet, tilleggsavsetnader på opp til eitt års rentegaranti, og kursreguleringsfond. Den samla bufferkapitalen til selskapa var på 25,3 milliardar kroner ved utgangen av 2003, som svarte til 5,5 prosent av forvalta kapital. Ved utgangen av 2002 hadde selskapa ein bufferkapital på 14,3 milliardar kroner, som svarte til 3,4 prosent av forvalta kapital. Ved utgangen av 2003 hadde livsforsikringsselskapa i gjennomsnitt ei kapitaldekning på 15,3 prosent, og alle selskapa tilfredstilte kapitaldekningskravet på 8 prosent. Til samanlikning hadde livsforsikringsselskapa i gjennomsnitt ei kapitaldekning på 17,1 prosent ved utgangen av 2002. Fallet i kapitaldekning har samanheng med den auka aksjedelen som kursstigninga på aksjeporteføljen har ført til.

Resultata i *fondsforsikringsselskapa* (seks sel-

skap) viste eit samla underskot på 18 millionar kroner i 2003, mot eit underskot på 114 millionar i 2002. Berre eitt selskap hadde overskot i 2003. Samla premieinntekter var på 4,8 milliardar kroner i 2003, mot 4,2 milliardar i 2002. Samla forvalta kapital i fondsforsikringsselskapa auka med 45 prosent i 2003 til 18,7 milliardar kroner ved utgangen av året. Av samla forvalta kapital var 45 prosent plasserte i aksjar og partar, mot 39 prosent eitt år tidlegare. Det er forsikringskundane som sit med risikoen av aksjeinvesteringane i desse selskapa. Plasseringa i obligasjonar og sertifikat utgjorde 22 prosent av forvalta kapital, mot 26 prosent ved utgangen av 2002. Fondsforsikringsselskapa hadde i gjennomsnitt ei kapitaldekning på 15 prosent, og alle selskapa tilfredstilte kravet til kapitaldekning på 8 prosent.

Skadeforsikringsselskapa (42 selskap) hadde i 2003 eit samla overskot i resultat av ordinær verksemd på 5,6 milliardar kroner, som svarer til 24,7 prosent av premieinntekter for eiga rekning. I 2002 hadde dei same selskapa eit underskot på 1,3 milliardar kroner. Auka inntekter frå verdipapir, saman med betring i lønnsemda, har medverka til betringa i resultatet. Av dei 42 selskapa i utvalet hadde fem selskap rekneskapsmessig underskot i 2003.

Skadeforsikringsmarknaden er dominert av dei fire største skadeforsikringsselskapa, If Skadeforsikring NUF, Gjensidige NOR Forsikringsgruppen, Vesta Skadekonsern og SpareBank 1 Skadeforsikring. Den norske filialen av If er under tilsyn av den svenske Finansinspeksjonen, og har dermed ikkje ordinær rapporteringsplikt til Kredittilsynet. Dei tre største skadeforsikringsselskapa, når ein ser bort frå If Skadeforsikring, hadde eit resultat av ordinær verksemd på 3,4 milliardar kroner, mot eit underskot på 1,2 milliardar kroner i 2002. Betringa i resultat kjem i hovudsak av ein kraftig auke i finansinntekter i høve til 2002,

Tabell 2.3 Resultatpostar i livsforsikring. Millionar kroner og i prosent av gjennomsnittleg forvalta kapital

	2003		2002	
	Mill. kroner	I % av GFK	Mill. kronar	I % av GFK
Premieinntekter	44 988	10,3	42 780	10,5
Inntekter frå finansielle eigneluter	56 252	12,9	63 963	15,6
Erstatningar	29 550	6,8	27 882	6,8
Endringar i forsikringsavsetningar	33 649	7,7	23 946	5,9
Forsikringsrelaterte kostnader og adm. kostnader	4 031	0,9	3 619	0,9
Overskot før fordeling og skatt	10 943	2,5	-2 434	-0,6
Verdijustert resultat før fordeling og skatt	17 689	4,1	-3 459	-0,8

men også det tekniske resultat viste ei klar betring. Dei høge finansinntektene reflekterer ein auke i verdiar i behaldninga av obligasjonar som følgje av nedgangen i renta, og oppgangen i aksjemarknaden i 2003. Betringa i teknisk resultat blei noko dempa som følgje av noko lågare overføringar frå ikkje-teknisk rekneskap til teknisk rekneskap.

Resultata for 2003 viste ein framleis høg premievekst, også større enn veksten i erstatningskostnader og driftskostnader. Dette førte til ei markant betring i skadeprosenten (erstatningskostnader i prosent av premieinntekter for eiga rekning) og i kostnadsprosenten (forsikringsrelaterte driftskostnader i prosent av premieinntekter for eiga rekning). For dei tre konserna samla fall skadeprosenten frå 81,4 prosent i 2002 til 79,0 prosent i 2003. Kostnadsprosenten fall i same tidsrom frå 24,3 prosent til 22,6 prosent.

Den samla forvalta kapitalen i dei tre største skadeforsikringskonserna var 49,2 milliardar kroner ved utgangen av 2003. Dette er 21,1 prosent høgare enn ved utgangen av 2002. Plasseringar i kortsiktige aksjar og fondsdelar utgjorde 6,4 prosent av samla forvalta kapital, noko som er ein auke frå 3,8 prosent ved utgangen av 2002.

Alle konserna tilfredstilte minstekrava til forsikringstekniske avsetningar ved utgangen av 2003. Totale forsikringstekniske avsetningar var 32,1 milliardar kroner, ein auke på 3,9 prosent i høve til utgangen av 2002. I same periode har dekningsprosenten (dei faktiske avsetningane i prosent av minstekrav) auka frå 106,3 prosent til 106,9 prosent.

Den samla ansvarlege kapitalen i dei tre skadeforsikringskonserna utgjorde 6,7 milliardar kroner ved utgangen av 2003, mot 2,8 milliardar ved utgangen av 2002. Den sterke auken reflekterer i hovudsak dei gode resultata i 2003.

Pensjonskassene (eit utval sett saman av 12 private pensjonskasser og 7 kommunale pensjons-

kasser, med ein samla marknadssdel på om lag 80 prosent) hadde ei klar betring i resultata i 2003 samanlikna med 2002. Fleire av dei store pensjonskassene unngjekk eit stort nedsal i aksjar i 2002, og gjekk dermed inn i 2003 med ein monaleg aksjedel i balansen. Pensjonskassene hadde ei samla verdijustert kapitalavkastning på 13,2 prosent i 2003, mot minus 3,3 prosent i 2002. Dei private pensjonskassene hadde ei høgare avkastning enn dei kommunale pensjonskassene.

Dei private pensjonskassene hadde ein aksjedel i balansen på 24,5 prosent ved utgangen av 2003, mens dei kommunale pensjonskassene sin aksjedel var 12,0 prosent på same tid. Utviklinga i aksjemarknadene medverka til å auke selskapa sin bufferkapital som ved utgangen av 2003 var på 11,9 milliardar kroner, ein auke på 4,6 milliardar kroner i 2003. Ved utgangen av 2003 hadde pensjonskassene i gjennomsnitt ei kapitaldekning på 13,7 prosent. Alle selskapa tilfredsstilte kapitaldekningskravet.

2.2.3 Finansieringsforetak

Finansieringsselskapa (18 selskap) hadde eit resultat av ordinær verksemd før skatt på 1,3 milliardar kroner, tilsvarande 1,86 prosent av gjennomsnittleg forvalta kapital. Lågare rentenivå medverka til lågare fundingkostnader, slik at netto renteinntekter auka monaleg samanlikna med same periode i fjor. Tap på utlån auka i 2003, og utgjorde 0,92 prosent av forvalta kapital. Selskapa hadde ein vekst i utlån på 12,1 prosent siste år. Samla hadde finansieringsselskap ei kjernekapitaldekning på 9,3 prosent ved utgangen av 2003, om lag uendra frå året før.

Kredittforetaka hadde eit resultat av ordinær verksemd på 1,5 milliardar kroner i 2003, som utgjorde 0,51 prosent av gjennomsnittleg forvalta kapital. I forhold til forvalta kapital var resultatet til kredittforetaka tilnærma uendra frå året før.

Tabell 2.4 Resultatpostar for dei tre skadeforsikringskonserna samla. Millionar kroner og i prosent av premieinntekter for eiga rekning (f.e.r.)

	2003		2002	
	Mill. kroner	I prosent	Mill. kroner	I prosent
Premieinntekter f.e.r.	18 747		16 326	
Pådragne skadar f.e.r.	14 807	79,0	13 286	81,4
Forsikringsrelaterte driftskostnader f.e.r.	4 241	22,6	3 963	24,3
Teknisk resultat	5	0,0	-276	-1,7
Netto finansinntekter	4 783	25,5	1 048	6,4
Resultat av ordinær verksemd	3 431	18,3	-1 175	-7,2

Framleis låge tap på utlån og auka inntekter frå verdipapir motsvara ein svak nedgang i netto renteinntekter. Kredittføretaka hadde ein vekst i utlån på 15,0 prosent i 2003. Samla hadde kredittføretaka ein kjernekapitaldekning på 9,7 prosent, mot 10,4 prosent ved utgangen av 2002.

2.2.4 Verdipapirhandel

Verdipapirføretaka som ikkje er bankar, oppnådde eit driftsresultat på til saman 1 008 millionar kroner i 2003, noko som er ein auke på 696 millionar kroner (223 prosent) i høve til 2002. Denne betringa kjem både av auka driftsinntekter og av reduserte driftskostnader.

Driftsinntektene for verdipapirføretaka som ikkje er bankar, blei 3 879 millionar kroner i 2003. Dette er ein auke på 574 millionar kroner (17 prosent) frå 2002. Samstundes gjekk driftskostnadene ned med 121 millionar kroner (4 prosent) frå 2002 til 2003. Inntektene frå mekling av eigenkapital- og gjeldsinstrument (sum kurtasjehandel og nettohandel) blei 1 240 millionar kroner i 2003 for desse verdipapirføretaka. Dette er ein auke på 94 millionar kroner (8 prosent) frå 2002. Emisjons- og rådgivingsverksemda gav verdipapirføretaka som ikkje er bankar, inntekter på 914 millionar kroner i 2003. Dette er ein oppgang på 132 millionar kroner (17 prosent) frå 2002. Inntektene frå aktiv forvaltning blei 1006 millionar kroner i 2003. Dette er 218 millionar kroner (28 prosent) meir enn i 2002. I løpet av 2003 auka kapitalen under aktiv forvaltning frå 473 til 639 milliardar kroner.

Driftsinntektene for verdipapirføretak som er bankar, blei til saman 3 082 millionar kroner i 2003. Dette er ein reduksjon på 25 millionar kroner (1 prosent) samanlikna med 2002. Bankane sine inntekter frå investeringstenesteverksemda er i stor grad knytte til handel i gjeldsinstrument og valuta (både underliggjande og derivat). Verdipapirføretaka som er bankar, hadde netto inntekter på til saman 960 millionar kroner frå eigenhandel («market making») i eigenkapital- og gjeldsinstrument i 2003. Dette er ein auke på 225 millionar kroner (31 prosent) frå 2002. Handel med andre finansielle instrument (medrekna valutaderivat) gav desse verdipapirføretaka samla ein netto gevinst på 620 millionar kroner i 2003. Samanlikna med 2002 er dette ein auke på 639 millionar kroner. Andre inntekter frå investerings- og tilleggstener (medrekna spothandel i valuta) blei 887 millionar kroner i 2003. Dette er 1 1059 millionar kroner (54 prosent) lågare enn i 2002.

Forvaltningskapitalen i norskregistrerte verdi-

papirfond var 146,6 milliardar kroner ved utgangen av året. Dette er ein auke på 39,3 milliardar kroner samanlikna med utgangen av 2002. Positiv avkastning på investerte midlar var 21,4 milliardar kroner i 2003. Aksjefonda hadde den sterkaste auken i forvaltningskapitalen i 2003 med ein auke på 24,8 milliardar kroner. Ved utgangen av 2003 var det i underkant av 2,2 millionar deleigarar i norskregistrerte verdipapirfond, mens det eitt år tidlegare var i underkant av 2,3 millionar deleigarar. Ein einskild investor kan på den andre sida vere deleigar i fleire ulike verdipapirfond.

2.3 Strukturen i den norske finansmarknaden

Den samla forvaltningskapitalen i den norske finansmarknaden, medrekna dotterselskap og filialar i Noreg med utanlandske eigarar, var ved utgangen av 2003 på 2871 milliardar kroner. Etter samanslåinga av DnB og Gjensidige NOR er det no tre store blanda finanskonsern med norske eigarar. Dei to andre er Sparebank 1 Gruppen og Storebrand. Medrekna verksemdar som er knytte til desse tre store norskåtte blanda finanskonserna gjennom eigarskap og strategiske samarbeidsavtalar, utgjorde dei tre norskåtte konserna 49,2 prosent av forvaltningskapitalen i den norske finansmarknaden. Verksemda til det svenske Nordea-konsernet gjennom dotterselskap i Noreg utgjorde i 2003 10,6 prosent av forvaltningskapitalen i den norske finansmarknaden.

Storleiken på bankmarknaden kan illustrerast gjennom samla brutto utlån. Medrekna dotterselskap og filialar i Noreg med utanlandske eigarar var samla brutto utlån på 1249 milliardar kroner ved utgangen av 2003. Det var ved utgangen av 2003 15 forretningsbankar og 128 sparebankar i den norske marknaden. I tillegg var det 8 filialar av utanlandske bankar. DnB, Gjensidige NOR og Nordea Bank Norge stod ved utgangen av 2003 for om lag 51,2 prosent av samla brutto utlån. DnB og Gjensidige NOR fusjonerte bankane sine den 19. januar 2004, til DnB NOR Bank. Bankar med utanlandske eigarar³ hadde ved utgangen av 2003 ein marknadssdel på 21,7 prosent målt ved brutto utlån til kundar.

Ved utgangen av 2003 var det sju tradisjonelle livsforsikringsselskap i Noreg, med ein samla forvaltningskapital på nær 414 milliardar kroner. I tillegg hadde seks selskap konsesjon til å tilby livs-

³ Dette inkluderer både dotterselskap og filialar.

forsikring med investeringsval. Dei fire største livsforsikringsselskapa (KLP, Storebrand, Vital og Gjensidige NOR) stod for 86,1 prosent av samla forvaltningskapital.

Det var i 2003 totalt 46 skadeselskap i den norske skadeforsikringsmarknaden. Dei tre største (If, Gjensidige Nor og Vesta) stod ved utgangen av 2003 for 69 prosent av marknaden målt i brutto premieinntekter. Utanlandsfilialen If var med 26,2 prosent av marknaden den største av aktørane.

2.4 Marknadsrisiko

Marknadsrisiko er risiko for økonomisk tap (eller gevinst) på finansielle formuesgode som aksjar, obligasjonar og valuta som følgje av endra verdsetjing i marknaden. Finansinstitusjonane plasserer midlar i verdipapirmarknadene, og resultatata deira blir derfor påverka av kursendringar.

Aksjekursane fall kraftig gjennom 2002 og heldt fram med å falle i byrjinga av 2003. Frå første kvartal 2003 har det vore oppgang i dei internasjonale verdipapirmarknadene. Stigninga på Oslo Børs har vore høgare enn på børsane i USA og Storbritannia. Hovudindeksen på Oslo Børs steig i løpet av 2003 med 48 prosent, mens FTSEs verdsindeks steig med 31 prosent. Frå 1. januar 2004 til 31. mars 2004 har hovudindeksen og verdsindeksen stige med høvesvis 13 og 3 prosent.

Noregs Banks styringsrente blei kutta med til saman 4,25 prosentpoeng i 2003. Nedgangen i styringsrenta i Noreg var sterkare enn nedgangen internasjonalt i 2003. Lågare rentedifferanse medverka til at kronkursen svekte seg med 11 prosent handelsvege gjennom året. Frå årsskiftet og fram til utgangen av mars blei styringsrenta kutta med ytterlegare 0,5 prosentpoeng. Noregs Banks rentesetjing er nærmare omtala i kapittel 5.2. I motsetnad til USA og euro-området fall dei lange rentene i Noreg gjennom heile 2003. Det sterke fallet i lange renter blir gjenspegla i ei stigning i marknadsverdi på renteberande fordringar som obligasjonar. I andrehandsmarknaden auka omsetninga av obligasjonar gjennom 2003 med 44 prosent.

I visse høve, til dømes ved livsforsikring med investeringsval for kunden, er finansinstitusjonen lite utsett for marknadsrisiko jamvel om investeringane er store. Av norske finansinstitusjonar er det særleg dei tradisjonelle livsforsikringsselskapa som er eksponerte for marknadsrisiko. Liv-

selskapa er eksponerte for marknadsrisiko gjennom plasseringar både i aksjar og renteberande fordringar. Som nærmare omtala under punkt 2.2.2 har marknadsutviklinga i 2003 samla sett vore positiv for resultatata til livselskapa. Også skadeforsikringsselskapa investerer ein stor del av forvaltningskapitalen i verdipapirmarknadene, og har det siste året hatt monalege gevinstar på plasseringane sine. Bankane skil seg ut ved at dei berre plasserer ein liten del av forvaltningskapitalen sin i verdipapir, og då først og fremst i obligasjonar. Som omtala i neste avsnitt er bankane også indirekte påverka av utviklinga i marknaden for verdipapir og andre formuesgode, mellom anna gjennom utviklinga i dei panteverdiane bankane har som sikring for utlåna sine.

2.5 Kredittrisiko

Nær sagt alle fordringar inneber ein risiko for at låntakar har utilstrekkeleg evne eller vilje til å møte pliktene sine. Også forsikringsselskapa er derfor eksponerte for kredittrisiko gjennom plasseringane sine i sertifikat og obligasjonar. I dette avsnittet skal det likevel særleg handle om bankane sin kredittrisiko, knytt til vanlege utlån til hushald og føretak. Endringar i denne kredittrisikoen heng saman med den økonomiske stillinga til hushalda og føretaka, som i sin tur blir påverka av konjunkturane. Samla innanlandsk kreditt til hushald og ikkje-finansielle føretak (K2) auka i 2003 med 7,9 prosent, ein noko svakare vekst enn i dei føregående åra. Det er særleg kredittveksten til føretaka som har blitt redusert, og veksten låg i 2003 på 2,9 prosent. Årsveksten i innanlandsk kreditt til hushalda fall svakt frå 11,2 prosent i 2002 til 10,4 prosent i 2003. Nivået på kredittveksten til hushalda har vore høgt sidan 2000. Veksten i kreditt til hushalda steig i siste halvdel av 2003, noko som må sjåast i samanheng med oppgangen i prisane på bustader.

2.5.1 Kredittrisiko ved lån til hushalda

Utlån til hushalda utgjer to tredelar av brutto utlån til publikum⁴, og kan derfor potensielt utgjere ein monaleg kredittrisiko for norske bankar. Ser ein i første omgang bort ifrå eventuell sikring av utlån i form av pant, er kredittrisikoen avhengig av hushalda si vilje og evne til å betale

⁴ Utlån til publikum inkluderer utlån til ikkje-finansielle føretak, utlån til hushald og til kommunar.

